

BAB IV

BAB IV

SUMBANGAN DATO' HAJI MUHAMMAD BIN NASIR KEPADA PENDIDIKAN ISLAM

Dato' Haji Muhammad bin Nasir telah memberi sumbangan yang besar kepada pendidikan Islam. Di sini penulis akan paparkan sumbangan-sumbangan beliau dalam bidang tersebut.

A. Pendidikan Formal

Antara sumbangan Dato' Haji Muhammad bin Nasir dalam pendidikan Islam yang berbentuk formal ialah pengasas kepada empat buah pusat pendidikan, iaitu Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan, Nilam Puri, Kota Bharu, Kelantan,¹ Sekolah Menengah Ugama (Arab) al-Balaghul Mubin, Rong Chenok, Pasir Mas, Kelantan,² Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin, Danau Toban, Rong Chenok, Pasir Mas, Kelantan³ dan Tadika Pangeran Isteri Hajah Maryam (PIHAMAR), Kampung Kubang Siput, Kota Bharu, Kelantan.⁴

¹ Morais, *op. cit.*, hal. 170.

² Nipah bin Kadir, *Perancangan Pembangunan Pelajaran Lima Tahun 1986 hingga 1990*, hal. 2.

³ Interviu dengan Ustaz Mohd Saifuddin bin Mohd Zain, Mudir Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin Sultan Haji Omar Ali Saifuddin, di pejabatnya di Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin Sultan Haji Omar Ali Saifuddin, pada 21 Ogos 2000.

⁴ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Haji Mohd Noor, anak saudara Dato' Haji Muhammad bin Nasir dan bekas Guru Besar Tadika Pangeran Isteri Hajah Maryam, di rumah beliau di Kampung Wakaf Che Yeh, Kota Bharu, Kelantan, pada 5 Mei 2000.

Beliau adalah penaung kepada Sekolah Menengah Ugama (Arab) al-Balaghul Mubin, Rong Chenok, Pasir Mas, Kelantan,⁵ Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin, Danau Toban, Rong Chenok, Pasir Mas, Kelantan⁶ dan Tadika Pangeran Isteri Hajah Maryam (PIHAMAR) Kampung Kubang Siput, Kota Bharu, Kelantan.⁷ Beliau juga merupakan penasihat kepada Taman Asuhan Kanak-kanak Islam (TASKI) Raja Isteri Pangeran Anak Saleha (RIPAS) Kampung Demit, Kubang Kerian, Kota Bharu, Kelantan.⁸

Di bawah ini penulis paparkan beberapa hal yang berkaitan dengan pusat-pusat pendidikan tersebut.

1. Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan

Cita-cita untuk menubuhkan sebuah universiti Islam di Kelantan telah bermula semenjak tahun 1963 dengan kegiatan dari sebuah badan kebajikan yang dianjurkan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir merangkap Timbalan Menteri Besar Kelantan pada ketika itu.⁹

⁵ Nipah Kadir, *loc. cit.*

⁶ Interviu dengan Ustaz Mohd Saifuddin bin Mohd Zain, pada 21 Ogos 2000.

⁷ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Haji Mohd Noor, pada 5 Mei 2000.

⁸ Interviu dengan Cikgu Wan Sapinah binti Wan Hassan, Guru Besar PASTI RIPAS al-Mardhiah, pada 10 Mei 2000.

⁹ Nik Mohamed, "Perkembangan Pendidikan atau Pengajian Islam di Negeri Kelantan," dalam *Warisan Kelantan IV, op. cit.*, hal. 116.

Jawatankuasa penaja kepada penubuhan universiti tersebut dipengerusikan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir.¹⁰ Universiti tersebut ditubuhkan pada 1 Oktober 1965 dengan nama Pusat Pengajian Tinggi Islam Kelantan bertempat di Istana Nilam Puri yang dikurniakan oleh Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia al-Sultan Yahya Petra Ibni al-Marhum al-Sultan Ibrahim. Ianya terletak di Batu Tujuh, Jalan Kuala Krai, dalam kawasan kira-kira lima belas ekar luasnya.¹¹

Tujuan dan matlamat penubuhan pusat itu ialah:¹²

- a. Menghidupkan pengajian tinggi Islam dengan cara bebas.
- b. Melahirkan angkatan terpelajar Islam yang bertenaga.
- c. Mengadakan dan menguruskan kajian-kajian ilmiah.
- d. Mengawal, memelihara dan memupuk pertumbuhan kebudayaan Islam.
- e. Menjadi pendorong bagi perkembangan syariah Islam di negara ini.
- f. Menyediakan dan membentuk angkatan baru terpelajar bagi memenuhi jawatan-jawatan yang bercorak keagamaan dan kemasyarakatan.
- g. Mengadakan peluang dan kemudahan bagi pelajar-pelajar untuk menyambung pengajian mereka.
- h. Mengadakan peluang dan kemudahan bagi pelajar-pelajar tingkatan menengah Arab untuk melanjutkan pengajian mereka ke peringkat yang lebih tinggi baik di dalam mahupun di luar negeri.

¹⁰ Majalah Pengasuh, Bil. 552, Mac-Jun 1998, hal. 56.

¹¹ Buku Cenderamata Sambutan 10 Tahun Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan, Pustaka Aman Press Sdn. Bhd., Kota Bharu, Kelantan, 1977, hal. 33.

¹² *Ibid*, hal. 34-35.

- i. Bertukar-tukar usaha dan tenaga dalam bidang pengajian Islam dengan pusat pengajian Islam yang lain di dalam dan di luar negeri.

Pada 27 Jun 1965, Kerajaan Negeri Kelantan menubuhkan satu Jemaah Pengelola yang terdiri dari dua belas orang yang dipengerusikan oleh Dato' Haji Asri bin Haji Muda sebagai Menteri Besar Kelantan ketika itu.¹³

Pengetua Pusat Pengajian Tinggi Islam yang pertama ialah Ustaz Wan Hussain bin Wan Abdul Kadir yang dipinjamkan oleh Majlis Agama Islam Kelantan. Beliau adalah berkelulusan Sarjana dalam Fakulti Usuluddin dari Universiti al-Azhar dan Sarjana Muda dalam Fakulti Pendidikan dari American University, Kaherah.¹⁴

Pusat pengajian tersebut pada mulanya hanya mengandungi sebuah fakulti sahaja iaitu Kuliah al-Syariah wa al-Qanun dengan mengambil seramai 34 orang mahasiswa. Di samping itu juga dibuka Maahad al-Dakwah wa al-Imamah yang lulusannya disalurkan ke fakulti tersebut. Pada waktu itu pengajian dijalankan dalam serba kekurangan, dengan tiga orang pensyarah tetap, seorang pensyarah dari Republik Arab Mesir dan dua orang pensyarah sambilan.¹⁵

¹³ Nik Mohamed, *op. cit.*, hal. 116.

¹⁴ *Ibid.*, hal. 117.

¹⁵ Interviu dengan Ustaz Wan Osman bin Wan Yaakub, Bekas Pelajar Yayasan Pengajian Tinggi Islam, di Pusat Latihan Ko Kurikulum Kementerian Pendidikan Malaysia, Tangok, Bachok, Kelantan, pada 15 Ogos 2000.

Pada 10 Oktober 1968, Dewan Undangan Negeri Kelantan, dengan perkenan Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia al-Sultan telah meluluskan Enakmen 9/1968 dan dengan rasminya diisytiharkan wujudnya Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan, Nilam Puri. Yayasan ini ditadbir oleh satu majlis yang dinamakan Majlis Tertinggi Yayasan. Ia mengandungi ahli-ahli yang dilantik oleh Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia al-Sultan bagi tempoh masa selama tiga tahun sekali.¹⁶

Dalam melaksanakan kerja-kerja, ditugaskan kepada beberapa Jawatankuasa Kewangan dan Jawatankuasa Perjawatan. Manakala perlantikan Anggota-anggota Lembaga Pengajian dilaksanakan mengikut peraturan yang ditetapkan oleh Majlis Yayasan bagi tempoh selama dua tahun.¹⁷

Sejak ditubuhkan, belanjawan yayasan tersebut bergantung sepenuhnya kepada Kerajaan Negeri Kelantan, di samping mendapat bantuan-bantuan daripada Kerajaan-kerajaan Negeri, Jabatan-jabatan Agama dan lain-lain sumber. Bantuan-bantuan luar negeri juga diterima daripada negara-negara Arab seperti Saudi Arabia, Kuwait, Mesir, sama ada berupa kewangan ataupun buku-buku.¹⁸

¹⁶ Buku Cenderamata, *op. cit.*, hal. 33 & 35.

¹⁷ *Ibid*, hal. 35.

¹⁸ *Ibid*, hal. 33.

Majlis Universiti al-Azhar yang bersidang pada 5 November 1968 telah mengiktiraf Kuliah al-Syariah wa al-Qanun yayaan tersebut setaraf dengan Kuliah al-Syariah wa al-Qanun di al-Azhar, di mana mahasiswa-mahasiswa dari yayaan ini diterima terus mengikuti kursus di tahun pengajian yang sama di sana. Lepasan di peringkat Sarjana Muda diterima untuk mengikuti sarjana lengkap.¹⁹

Dalam tahun 1971, Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan telah mengadakan kursus diploma pendidikan untuk para lulusannya. Di samping itu juga diadakan kerjasama dengan pihak Universiti Malaya. Hasilnya Universiti Malaya telah menerima beberapa siswazah yayaan ini untuk menjalani kursus pendidikan.²⁰

Rundingan antara pihak Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan dengan pihak Universiti Kebangsaan diadakan untuk menjadikan yayaan ini sebagai sebuah kolej universiti, tetapi rundingan tersebut berakhir dengan kegagalan.²¹

Jumlah siswa telah bertambah dari setahun ke setahun dan pada pertengahan tahun 1973 terdapat seramai 500 orang pelajar di yayaan tersebut.²²

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*, hal. 34.

²² Nik Mohamed, *loc. cit.*

Pada awal tahun 1974, beberapa fakulti pengajian lagi telah diadakan iaitu Fakulti Ekonomi, Fakulti Pendidikan dan Fakulti Usuluddin (*Theology*) dan Kemasyarakatan.²³

Pada tahun 1976, yayasan ini mengadakan rundingan dengan Universiti Malaya untuk dijadikan sebuah cawangannya yang mempunyai identiti tersendiri.²⁴ Akhirnya pada tahun 1981 Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya Nilam Puri ditubuhkan hasil pengambilan alih yayasan tersebut.²⁵

Sekarang akademi tersebut menempatkan pelajar-pelajar Pra Pengajian Islam, Sarjana Usuluddin dan Syariah, Pengajian Diploma dan Pengajian Awam.

2. Sekolah Menengah Ugama (Arab) al-Balaghul Mubin

Kampung Rong Chenok adalah sebuah kampung yang terpencil di daerah Kangkong, Tok Uban, Pasir Mas. Kanak-kanak di sini tidak berpeluang langsung untuk belajar di mana-mana sekolah kerana perhubungan yang amat sukar. Pada tahun 1968, Dato' Haji Muhammad bin Nasir telah menubuhkan satu jawatankuasa untuk mendirikan sebuah sekolah. Beliau telah mengambil daya usaha mengadakan perjumpaan dengan penduduk kampung berkenaan. Dalam perjumpaan itu mereka bersepakat menerima cadangan beliau bagi membina sebuah sekolah kerana

²³ Buku Cenderamata, *loc. cit.*

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya, *Buku Panduan Program Ijazah Tinggi Tahun Akademik 1997/98*, Cybergraphics Services, Kuala Lumpur, 1997, hal. 3.

menyedari betapa mustahaknya anak-anak mereka diberi pelajaran, terutamanya pelajaran agama. Mereka bersetuju mendirikan sebuah sekolah agama rakyat di atas tanah kepunyaan Dato' Haji Muhammad bin Nasir.²⁶

Sebuah bangunan untuk dijadikan sekolah didirikan oleh orang-orang kampung secara bergotong-royong. Kayu-kayu dan tiang perkakas diusahakan sendiri oleh orang-orang kampung itu dengan mengambilnya dari hutan-hutan yang berdekatan melalui sungai. Manakala Dato' Haji Muhammad bin Nasir pula mendermakan atap zink dan simen serta bangku-bangku sekolah yang berharga lebih RM1,000.00.²⁷

Persekolahan telah bermula pada Julai 1968 dengan jumlah murid seramai 40 orang lelaki dan perempuan serta dua orang guru. Guru tersebut ialah Ustaz Abdullah bin Adam sebagai guru besar dan Ustaz Noh sebagai guru penolong. Pada ketika itu guru-guru hanya diberi saguhati oleh penduduk tempatan secara sukarela.²⁸

²⁶ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, Guru Besar SMU(A) al-Balaghul Mubin, di Pejabat Guru Besar SMU(A) al-Balaghul Mubin, Rong Chenok, Tok Uban, Pasir Mas, Kelantan, pada 21 Ogos 2000.

²⁷ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, pada 21 Ogos 2000.

²⁸ Interviu dengan Che Din bin Mohamad, Pengerusi Jawatankuasa Pengelola Kemajuan Sekolah SMU(A) al-Balaghul Mubin dan Setiausaha Institut al-Balaghul Mubin, di pejabatnya di Institut al-Balaghul Mubin, Rong Chenok, Pasir Mas, Kelantan, pada 8 Ogos 2000.

Pada tahun 1971, sekolah tersebut didaftarkan dengan rasminya di bawah pentadbiran Majlis Agama Islam Kelantan. Pada masa ini sekolah menerima banyak sumbangan tahunan mengikut jumlah murid.²⁹

Melihat kepada sambutan masyarakat yang begitu menggalakkan, maka jawatankuasa sekolah ini mengambil keputusan untuk berusaha mendapatkan satu kawasan tapak dan bangunannya sendiri. Dengan jasa baik dan kesungguhan Dato' Haji Muhammad bin Nasir maka kerajaan negeri telah meluluskan satu kawasan tanah seluas 2.5 ekar di Rong Chenok, tidak jauh dari tapak asal.³⁰

Pada tahun 1972 kerajaan negeri telah memberi peruntukan sebanyak RM10,000.00 untuk membina bangunan baru di tapak yang baru diperolehi sebagai gantian bangunan yang berada di dalam tanah Dato' Haji Muhammad bin Nasir.³¹

Seterusnya sekolah ini diambil alih oleh Jabatan Sekolah-sekolah Agama Rakyat (JASA) Negeri Kelantan pada tahun 1964. Dari sinilah bermulanya perkembangan dan kemajuan sekolah tersebut sehingga pada tahun 1980, sekali lagi sekolah ini mendapat peruntukan daripada Kerajaan Negeri Kelantan sebanyak RM30,000.00 untuk mendirikan sebuah bangunan yang baru. Berkat kerjasama antara Guru Besar dan pihak kemajuan sekolah, pada tahun 1984 permohonan

²⁹ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, pada 21 Ogos 2000.

³⁰ Interviu dengan Che Din bin Mohamad, pada 8 Ogos 2000.

³¹ Nipah Kadir, *Perancangan Pembangunan*, op. cit., hal. 2 dan 3.

peruntukan daripada Majlis Daerah Pasir Mas diluluskan sebanyak RM15,000.00 untuk mengubahsuai bangunan lama dari dinding kayu kepada batu sebagaimana yang ada sekarang.³²

Untuk meningkatkan kemajuan sekolah, Dato' Haji Muhammad bin Nasir telah mendermakan seunit komputer. Beliau juga telah mendermakan wang sebanyak RM3,000.00 untuk pembelian buku teks bagi pelajar-pelajar *ibtida'ie*.³³

Kemajuan dan pertambahan murid sekolah ini berlaku dari semasa ke semasa di mana pada ketika ini terdapat 157 orang murid iaitu 81 orang lelaki dan 76 orang perempuan. Sekolah ini mempunyai sembilan buah bilik darjah. Pengajian di sini bermula dengan kelas *ibtida'ie* hingga tingkatan tiga. Bilangan gurunya seramai 13 orang, 10 orang lelaki dan tiga orang perempuan. Dua orang daripadanya adalah guru berijazah manakala 11 orang bukan guru berijazah.³⁴

Semenjak ditubuhkan sehingga sekarang, sekolah tersebut telah mempunyai tujuh orang guru besar iaitu: Ustaz Abdullah bin Adam (1968–1969), Ustaz Hassan bin Ahmad (1970–1982), Ustaz Nipah bin Kadir (1983–1990 dan 1999–sekarang), Ustaz Ishak bin Abdullah (1991–1993), Ustaz Wan Yusoff bin Wan Muhamad

³² *Ibid.*

³³ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, pada 21 Ogos 2000.

³⁴ Interviu dengan Cikgu Othman bin Awang, Penolong Kanan SMU(A) al-Balaghul Mubin, di pejabatnya di Sekolah SMU(A) al-Balaghul Mubin, Rong Chenok, Pasir Mas, Kelantan, pada 8 Ogos 2000.

(Januari 1994–Disember 1994), Ustaz Abdul Razak bin Yusoff (1995–1996) dan Ustaz Meri bin Noor (1997–1998).³⁵

Dato' Haji Muhammad bin Nasir merupakan penaung pertama sekolah ini semenjak ia diasaskan sehingga beliau meninggal dunia pada 1997. Sekarang tempat tersebut diamanahkan kepada Ustaz Mokhtar bin Ahmad.³⁶

Sekolah tersebut dikelolakan oleh Jawatankuasa Pengelola Kemajuan Sekolah. Jawatankuasa tersebut dipengerusikan oleh Che Din bin Mohamad, Mohamad bin Kadir selaku Timbalan Pengerusi, Ustaz Nipah bin Kadir sebagai Setiausaha dan Bendaharinya ialah Cik Azmawati binti Mustafa. Manakala Ahli Jawatankuasanya ialah Muhamad bin Che Hamid, Haji Zakaria bin Daud, Mat Zain bin Said, Haji Saari bin Che Husin, Sadena Ali bin Hamat, Wahid bin Mamat dan Abdullah bin Haji Ali.³⁷

Sekolah ini telah melahirkan ramai individu yang berjaya dalam kerjaya dan akademik. Antaranya ialah Dr. Abdul Wahab bin Zakaria (pensyarah Universiti Islam Antarabangsa, Kuala Lumpur), Drs. Rukman bin Zakaria (guru Sekolah Menengah Dabong, Gua Musang) dan Mokhtar bin Saari (guru sekolah menengah di Johor).³⁸

³⁵ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, pada 21 Ogos 2000.

³⁶ Interviu dengan Che Din bin Mohamad, pada 8 Ogos 2000.

³⁷ Interviu dengan Che Din bin Mohamad, pada 21 Ogos 2000.

³⁸ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, pada 21 Ogos 2000.

Sekolah yang diasaskan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir ini telah membawa perubahan yang besar kepada masyarakat tempatan yang mana ianya telah banyak melahirkan individu-individu yang terpelajar dan berjaya menjawat jawatan yang tinggi di jabatan-jabatan kerajaan.

3. Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin Sultan Haji Omar Ali Saifuddin

Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin Sultan Haji Omar Ali Saifuddin Jariah al-Sultan Haji Hassanal Bolkiah (al-Nur) Mu'izza 'l-Din wa-al-Daulah Negara Brunei Darussalam didirikan pada tahun 1988 di atas Lot 4370 di Danau Toban, Kangkong, Pasir Mas, Kelantan oleh pengasasnya Dato' Haji Muhammad bin Nasir. Institut tersebut didirikan di atas tanah seluas sembilan belas ekar yang diwakafkan oleh isteri beliau Hajjah Zainab binti Haji Ismail.³⁹ Pembinaan institut agama tersebut adalah atas hasil usaha beliau mendapatkan sumbangan daripada Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah (al-Nur) Mu'izza 'l-Din wa-al-Daulah.⁴⁰

³⁹ Interviu dengan Ustaz Mohd Saifuddin bin Mohd Zain, pada 21 Ogos 2000.

⁴⁰ Interviu dengan Che Din bin Mohamad, pada 8 Ogos 2000.

Tujuan dan matlamat penubuhan institut ini ialah:⁴¹

- a. Mewujudkan sebuah masyarakat yang mempunyai identiti dan berwawasan.
- b. Melahirkan insan yang dapat menyebarkan syiar Islam kepada masyarakat.
- c. Melahirkan pelajar yang hafiz al-Qur'an, berilmu, beramal dan bertakwa mengikut nas al-Qur'an dan al-Sunnah.
- d. Melahirkan pelajar hafiz yang berakhlak dan berguna untuk bangsa dan negara dan menjadi ulama' untuk memelihara kesucian al-Qur'an.

Institut tersebut ditadbir oleh Ahli Jawatankuasa yang dipengerusikan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir semenjak ia ditubuhkan sehingga beliau meninggal dunia pada 21 Februari 1997. Kemudiannya Ahli Jawatankuasa tersebut dipengerusikan oleh anak beliau Dr. Ahmad Burhanuddin bin Dato' Haji Muhammad hingga sekarang.⁴²

Pada mulanya sumber kewangan adalah daripada wang yang dikurniakan oleh Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Baginda Sultan dan Yang Dipertuan Negara Brunei Darussalam sendiri secara peribadi kepada Dato' Haji Muhammad bin Nasir. Sekarang sumber kewangan institut ini datangnyanya daripada sumbangan tetap Bendahari institut tersebut iaitu Dr. Hishamuddin bin Haji Harun yang juga merupakan cucu Dato' Haji Muhammad bin Nasir. Sumber kewangan juga

⁴¹ Interviu dengan Ustaz Mohd Saifuddin bin Mohd Zain, pada 21 Ogos 2000.

⁴² Interviu dengan Che Din bin Mohamad, pada 8 Ogos 2000.

datangnya dari hasil jualan pertanian institut, yuran bulanan pelajar, para dermawan dan sumber-sumber lain.⁴³

Institut tersebut mempunyai satu unit dua tingkat bangunan sekolah, empat unit satu tingkat rumah guru berkembar, satu unit tiga tingkat asrama dan satu unit satu tingkat kantin.

Beliau juga berjaya mendapatkan sumbangan daripada Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanah Bolkiah (al-Nur) Mu'izza 'l-Din wa-al-Daulah untuk pembinaan sebatang jalan dari Kampung Mahligai ke institut tersebut dan sebuah masjid di dalam kawasan institut.⁴⁴

Pada 23 Januari 1992 bersamaan 18 Rejab 1421 H, Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia al-Sultan Kelantan berkenan merasmikan Institut Pendidikan al-Balaghul Mubin dan Masjid Brunei Darussalam.⁴⁵

⁴³ Interviu dengan Ustaz Mohd Saifuddin bin Mohd Zain, pada 21 Ogos 2000.

⁴⁴ Mohamed Nasir, *Pembangunan Negara Brunei Darussalam Melalui al-Qur'an dan Hikmatnya*, Okid Sdn. Bhd., Malaysia, tt, hal. 3.

⁴⁵ Interviu dengan Che Din bin Mohamad, pada 8 Ogos 2000.

Sekarang ini institut tersebut mempunyai 36 orang pelajar tahfiz dan dua orang tenaga pengajar serta enam orang staf sokongan iaitu penyelia, setiausaha, bendahari, tukang kebun, tok siak dan tukang masak.⁴⁶

Institut ini memainkan peranan yang besar dalam melahirkan pelajar yang hafiz al-Qur'an dan mempunyai ilmu agama serta dapat memberi sumbangan kepada masyarakat setempat khususnya dan luar amnya.

4. Taman Didikan Kanak-kanak (TADIKA) Pangeran Isteri Hajjah Maryam (PIHAMAR)

Taman Didikan Kanak-kanak (TADIKA) Pangeran Isteri Hajjah Maryam (PIHAMAR) ditubuhkan pada 1 Disember 1990. Tadika tersebut diasaskan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir di atas sebidang tanah seluas satu ekar setengah milik beliau di Kampung Kubang Siput, Kota Bharu, Kelantan.⁴⁷

Tadika tersebut mempunyai dua buah bilik darjah, sebuah dewan dan sebuah musalla. Pembinaan bangunan-bangunan tersebut dibiayai oleh Sultan Haji Hassanah Bolkiah (al-Nur) hasil usaha dan sokongan dari Dato' Haji Muhammad bin Nasir.⁴⁸

⁴⁶ Interviu dengan Ustaz Mohd Saifuddin bin Mohd Zain, pada 21 Ogos 2000.

⁴⁷ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Mohd Noor, pada 10 Mei 2000.

⁴⁸ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Mohd Noor, pada 11 Mei 2000.

Pada Januari 1991, tadika tersebut memulakan sesi pembelajarannya yang pertama dengan bilangan pelajar seramai 60 orang. Kesemuanya berumur enam tahun. Pada tahun berikutnya, jumlah pelajar yang berumur enam tahun ialah seramai 70 orang dan yang berumur empat hingga lima tahun seramai 50 orang. Pelajar yang berumur enam tahun ditempatkan di dalam dua bilik darjah yang dinamakan Kelas Rahmat 1 dan Kelas Rahmat 2. Manakala pelajar yang berumur empat hingga lima tahun ditempatkan di dalam Dewan Raja Isteri Pangeran Anak Saleha (RIPAS) yang dinamakan Kelas Iman. Pelajar-pelajar di Tadika ini terdiri dari anak-anak tempatan dan kampung-kampung sekitar, antaranya Kampung Kubang Kacang dan Kampung Pasir Tumboh.⁴⁹

Tadika ini dikelolakan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir sebagai Penaung, Dr. Burhanuddin bin Dato' Haji Muhammad sebagai Bendahari dan Ahli Jawatankuasanya terdiri daripada Datin Nik Khamsiah binti Nik Mohamed, Dr. Hisham bin Harun, Asma' binti Dato' Haji Muhammad dan guru-guru.⁵⁰

Cikgu Norhayati binti Haji Mohd Noor merupakan Guru Besar tadika tersebut. Beliau dibantu oleh tiga orang Guru Penolong iaitu Ustazah Siti Mariah binti Hussin, Cikgu Roslina dan Cikgu Rubiah.⁵¹

⁴⁹ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Mohd Noor, pada 11 Mei 2000.

⁵⁰ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Mohd Noor, pada 11 Mei 2000.

⁵¹ Interviu dengan Azuralhafizah binti Zakaria, bekas pelajar Tadika Pihamar, di rumah beliau di Kampung Kubang Kacang, Kota Bharu, Kelantan, pada 15 Mei 2000.

Waktu persekolahan di tadika ini bermula jam 8.30 pagi dan berakhir pada jam 11.30 pagi. Di antara matapelajaran yang diajar ialah Fardu 'Ain, Jawi, Bahasa Inggeris, Bahasa Melayu, Bahasa Arab, Matematik, Sains dan Asas-asas Pertanian.⁵²

Sumber kewangan datangnya dari bayaran pendaftaran, yuran bulanan, sumbangan peribadi Dato' Haji Muhammad bin Nasir dan sumber-sumber lain.⁵³ Pihak tadika menyediakan perkhidmatan pengangkutan dengan bayaran lima ringgit sebulan.⁵⁴

Pada tahun 1997, iaitu selepas Dato' Haji Muhammad bin Nasir meninggal dunia tadika tersebut terpaksa ditutup kerana tidak ada waris beliau yang dapat memberi tumpuan kepada pengurusannya.

5. Taman Asuhan Kanak-kanak Islam (TASKI) Raja Isteri Pangeran Anak Saleha (RIPAS) al-Mardhiah

Taman Asuhan Kanak-kanak Islam (TASKI) Raja Isteri Pangeran Anak Saleha (RIPAS) al-Mardhiah ditubuhkan pada 1 Februari 1986. Ia berada di bawah bidang kuasa dan pengurusan Ahli Jawatankuasa Masjid Kampung Padang Demit. Penubuhan sekolah ini merupakan TASKI pra sekolah yang pertama berjaya

⁵² Interviu dengan Azuralhafizah binti Zakaria, pada 15 Mei 2000

⁵³ Interviu dengan Cikgu Norhayati binti Mohd Noor, pada 11 Mei 2000.

⁵⁴ Interviu dengan Rohamizan binti Muhammad, ibu bekas pelajar Tadika Pihamar, di rumah beliau di Kampung Kubang Kacang, Kota Bharu, Kelantan, pada 15 Mei 2000.

ditubuhkan di Kampung Demit. Pada tahun yang sama ianya didaftarkan dengan Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM).⁵⁵

Pada tahun 1989, pihak sekolah berjaya membina satu bangunan di dalam kawasan seluas 265 depa persegi bagi menampung kemasukan murid yang semakin meningkat dari semasa ke semasa. Kawasan sekolah ini merupakan tanah yang dibeli hasil dari derma atas nama Ustaz Mohamad Daud Iraqi. Pada tahun pertama penubuhan sekolah ini hanya terdapat satu kelas sahaja yang dapat menampung seramai 30 orang yang dibantu oleh dua orang tenaga pengajar bertempat di anjung Masjid Kampung Padang Demit. Pada tahun 1988, dengan penambahan kemasukan murid yang ramai dari setahun ke setahun telah memaksa pihak sekolah menambah beberapa kelas sebagai kelas tambahan kepada murid-murid yang ingin belajar di sekolah ini. Kemasukan murid-murid ke sekolah ini bukanlah anak-anak Kampung Demit sahaja, malah anak-anak dari kampung-kampung lain juga turut mendaftar di sekolah ini.⁵⁶

Setelah mendapat sambutan yang menggalakkan dari ibu bapa dan juga orang ramai, pada tahun 1989, pihak sekolah telah berjaya membina satu bangunan dua tingkat yang mempunyai tujuh buah kelas dan beberapa rumah kedai dengan tujuan untuk disewa kepada orang ramai. Bangunan tersebut mendapat sumbangan Sultan Haji Hassanah Bolkiah (al-Nur) hasil usaha dan sokongan dari Dato' Haji

⁵⁵ Interviu dengan Tuan Haji Muhammad bin Yusuff, Ahli Jawatankuasa Pengelola Kamajuan Pasti Ripas al-Mardhiah, di pejabatnya di Kampung Demit Kota Bharu, Kelantan, pada 10 Ogos 2000.

⁵⁶ Interviu dengan Cikgu Wan Sapinah Binti Wan Hassan, pada 16 Ogos 2000.

Muhammad bin Nasir. Bangunan tersebut telah dirasmikan oleh Dato' Haji Muhammad bin Nasir pada hari Jumaat 27 Oktober 1989 bersamaan 27 Rabi' al-Awwal 1410 H.⁵⁷

Dato' Biji Sura Haji Mohamed bin Nasir merupakan penasihat TASKI tersebut yang pertama. Tugas tersebut disandang olehnya sehingga beliau meninggal dunia pada tahun 1997. Kemudian tugas tersebut disandang oleh Ustaz Mohamad Daud Iraqi sehingga sekarang.⁵⁸

Pada tahun 1993, bilangan kemasukan murid terus meningkat sehingga mencapai 200 orang. Bermula dari tahun 1995, bilangan kemasukan murid-murid ke sekolah ini semakin berkurangan disebabkan penubuhan taman didikan kanak-kanak (TADIK) dan juga pusat asuhan tunas Islam (PASTI) di kampung ini dan juga kampung berhampiran. Dengan penubuhan tadika dan pasti tersebut, secara tidak langsung bilangan murid telah menurun sehingga 120 orang pada tahun 1998 hinggalah sekarang.⁵⁹

Selaras dengan pembinaan bangunan dua tingkat pada tahun 1989 juga, pihak sekolah telah membuka beberapa kelas tahfiz yang mana kelas ini hanya terbuka kepada murid-murid sekolah rendah yang berumur antara tujuh hingga dua belas

⁵⁷ Interviu dengan Tuan Haji Muhammad Bin Yusuff, pada 10 Ogos 2000.

⁵⁸ Interviu dengan Cikgu Wan Sapinah Binti Wan Hassan, pada 16 Ogos 2000.

⁵⁹ Interviu dengan Cikgu Wan Sapinah Binti Wan Hassan, pada 16 Ogos 2000.

tahun. Bilangan murid yang mengikuti kelas tahfiz sekarang ini berjumlah 100 orang.⁶⁰

Sekarang Taski RIPAS al-Mardhiah dikenali dengan nama Pusat Asuhan Tunas Islam (PASTI) RIPAS al-Mardhiah.

B. Pendidikan Informal

Manakala sumbangan Dato' Haji Muhammad bin Nasir kepada pendidikan Islam bentuk informal pula ialah dengan mengadakan pusat pengajian Khulasah al-Qur'an sekitar tahun 1940an berdasarkan ajaran Shah Waliyyu 'Llah al-Dehlawi yang dipelajarinya melalui Maulana Haji Abdullah Noh. Pusat pengajian tersebut bertempat di Pangkal Chuit daerah Panjit, Machang, Kelantan.⁶¹

Pada sekitar tahun 1960an dan 70an, beliau mengadakan kuliah-kuliah di masjid-masjid berdasarkan kepada Khulasah al-Qur'an.⁶² Di antara masjid-masjid tersebut ialah Masjid Mentuan⁶³ dan Masjid Wakaf Che Yeh, Kota Bharu, Kelantan.⁶⁴

⁶⁰ Interviu dengan Tuan Haji Muhammad Bin Yusuff, pada 10 Ogos 2000.

⁶¹ Zakaria bin Nasir, *op. cit.*, hal. 85.

⁶² *Ibid.*

⁶³ Interviu dengan Ustaz Abdullah bin Hamzah, Guru Penolong SMU(A) Darul Anuar, di sekolahnya di Pulau Melaka, Kota Bharu, Kelantan, pada 3 April 2000.

⁶⁴ Interviu dengan Tuan Haji Mohd Zain bin Haji Salleh, Ahli Jawatankuasa Pengelola Kemajuan SMU(A) Tarbiah Mardhiah, di rumahnya di Kampung Petani Sering, Kota Bharu, Kelantan, pada 5 April 2000.

Selepas bersara dari jawatan Menteri Kabinet, beliau mengadakan kuliah-kuliah agama di masjid-masjid, iaitu setiap pagi Jumaat di Masjid Wakaf Che Yeh, malam Rabu di Masjid Pasir Mas Seberang (Salor), malam Khamis di Masjid Wakaf Bata, Tendong, Pasir Mas dan sebulan sekali setiap malam Jumaat minggu pertama di Masjid Tendong, Pasir Mas, Kelantan.⁶⁵

Isi-isi pengajaran beliau di dalam kuliah-kuliah adalah berpandukan kepada Khulasah al-Qur'an yang dipelajarinya. Beliau membahagikan Khulasah al-Qur'an kepada 19 bahagian iaitu bahagian keimanan, Allah, kerasulan, al-Qur'an, malaikat, kiamat atau akhirat, balasan Allah, akhlak, ibadat, hukum-hakam, dakwah, ilmu, ahli kitab, kejadian alam, kehidupan atau rezeki atau nikmat, pentadbiran negara, peperangan, syaitan atau iblis atau jin dan kisah-kisah umum.⁶⁶

Manakala isi-isi pengajaran beliau berdasarkan kepada nota kuliah beliau yang berasaskan pengajaran Shah Waliyyu 'Llah al-Dehlawi ialah tauhid, syariat, syiar, peringatan, struktur agama, ilmu-ilmu dalam al-Qur'an, pengaruh iman, struktur alam Allah s.w.t (*the structure of the whole universe*), susunan alam lapis kiamat – menurut kenyataan al-Qur'an, teknik Allah s.w.t jadikan seluruh alam-Nya, mewujudkan dan melengkapi sesuatu dengan nizam alam, proses kejadian alam dan evolusi kejadian seluruh alam.⁶⁷

⁶⁵ Muhammad bin Nasir, Catatan Peribadi, *op. cit.*, hal. 3.

⁶⁶ Muhammad bin Nasir, Khulasah al-Qur'an, *op. cit.*, hal. 38-85.

⁶⁷ Muhammad Nasir, Nota Kuliah, *op. cit.*, hal. 2-14.

Dalam bidang penulisan, beliau banyak menghasilkan karya yang berharga, antaranya ialah Usul Lima, Janji, Manusia Ke Bulan Dari Kacamata al-Qur'an, Perbandingan Islam dan Kristian, Menjawab Ancaman Kristian, Prinsip Undang-undang Tubuh BERJASA, Khulasah al-Qur'an dan Pembangunan Negara Brunei Darussalam Melalui al-Qur'an dan Hikmatnya.

Beliau juga turut menulis makalah-makalah di dalam majalah-majalah Islam, antaranya Majalah Pengasuh dan Majalah al-Islam. Majalah Pengasuh diterbitkan oleh Majlis Ugama Islam Kelantan. Antara tajuk makalah beliau di dalam Majalah Pengasuh ialah Asas-asas Bagi Kemenangan dan Kemajuan Sesuatu Umat yang dikeluarkan secara bersiri sebanyak empat siri.⁶⁸ Selain daripada itu beliau juga menulis pelbagai nota kuliah.⁶⁹

Sumbangan lain beliau dalam pendidikan Islam ialah menderma buku-buku agama kepada perpustakaan-perpustakaan dan sekolah-sekolah. Terdapat banyak buku yang didermakan kepada Perpustakaan al-Malik Faisal, Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya, Nilam Puri, Perpustakaan Kolej Islam Sultan Ismail Petra, Perpustakaan Awam, Kota Bharu, Sekolah Menengah Kebangsaan (Agama) Naim Lilbanat, Kota Bharu, SMU(A) Maahad Muhammadi (Lelaki), Jalan Pengkalan Chepa, Kota Bharu, SMU(A) Maahad Muhammadi (Perempuan), Jalan Merbau,

⁶⁸ Majalah Pengasuh, Bil. 359/360, Oktober -November 1967, hal. 3-5 dan 19

⁶⁹ Interviu dengan Salleh bin Mohd Akib, Pengarah Perbadanan Muzium Negeri Kelantan, di pejabatnya di Bangunan Muzium Negeri Kelantan, pada 6 April 2000.

Kota Bharu dan SMU(A) Tarbiah Mardhiah, Panchor, Kemumin, Kota Bharu, Kelantan.

Dato' Haji Muhammad bin Nasir juga banyak menyumbangkan wang kepada pembangunan sekolah agama bantuan kerajaan. Antaranya pada tahun 1993, beliau menyumbangkan wang sebanyak RM5,000.00 bagi membiayai pembelian satu unit komputer untuk SMU(A) Tarbiah Mardhiah, Panchor, Kemumin, Kota Bharu, Kelantan⁷⁰ dan pada tahun 1997 satu unit komputer untuk SMU(A) al-Balaghul Mubin.⁷¹

Dato' Haji Muhammad bin Nasir merupakan seorang tokoh politik tanahair yang banyak memberi sumbangan di dalam kemajuan pendidikan Islam khususnya di negeri Kelantan. Sebagai penghargaan, beliau dianugerahkan Bintang S.P.M.K., J.M.N., J.P. dan dilantik sebagai Orang Besar Negeri Kelantan yang bergelar "Dato' Biji Sura".

⁷⁰ Interviu dengan Tuan Haji Mohd Zain bin Haji Salleh, pada 9 Ogos 2000.

⁷¹ Interviu dengan Ustaz Nipah bin Kadir, pada 21 Ogos 2000.